



## EMPIREPLANSOMRÅDETS SKEDEN

Borgå empireplan fick sin början 1830 på initiativ av kejsar Nikolai I, då han på sin genomresa fäste uppmärksamhet vid stadens oregelbundna struktur. Kejsaren förordnade, att staden skulle omplaneras "genom att den största möjliga och för platsen lämplig regelbundenhet skulle följas".

Den första skissen gjordes år 1831 av lantmätare Johan Fredrik Brack. Det slutliga planeringsarbetet för rutplanen utfördes år 1832 av intendent Carl Ludvig Engel. I förslaget ingick en grundlig stadsplanebeskrivning på hur staden skulle byggas.

Rutplanen är en rektangel som följer åns dragning. Rektangeln motiverades med att handelsstaden behövde en strandlinje, att vatten kunde fås om eldsvåda utbröt och att det såg trevligt ut när man kom från Helsingfors hållet.

Stadsplanen skulle förverkligas genom att i huvudsak träbyggnader i en våning uppfördes. För att befrämja brandsäkerheten var staden uppdelad medels breda parkgator i tre delar med en öppen plats i mitten i var och en av dem.

Eftersom den nya stadsplanen bredde ut sig över det medeltida gatunätet, trots att staden på detta sätt utvidgades avsevärt mot söder, var planens förverkligande i början långsamt på grund av markägförhållandena och stadens finanser. Byggandet i enlighet med empireplanen kom igång först på 1840-talet och den kunde aldrig förverkligas på det område som nu är Gamla Borgå. Då empirestaden i slutet av 1800-talet var färdig representerade den ett typiskt stadsbyggande i vårt Borgå.

Stadsbilden blev intakt, i empireplanens anda förutom för vissa efter bombningar byggda tomters del, ända till 1960-talet, då stadens kraftiga tillväxt och avsaknaden av expansionsområden tvingade att bebygga tomterna i centrum effektivare än tidigare. Strävandena att skydda Gamla Borgå hade då godkänts, men empirestaden ansågs inte vara värd att bevaras. Nybyggnader, som byggts utan hänsyn till omgivningen, höjde sig här och var och söndrade den gamla enhetliga stadsbilden.

Ändringar hör ihop med utvecklingen och den syns som en byggnads- och stadskultur i olika faser. Den befintliga strukturen och byggnaderna från de olika historiska skedena ger staden värdighet. Eftersom utvecklingen är kronologisk, kan vi inte avlägsna någon del utan att lämna betraktaren och de efterkommande släktleden omedvetna om traditionens kontinuitet.

Empireplanens byggnadsskede har haft en stor betydelse i Borgå stads tillväxt. Den miljö som den kreerat har dominerat stadsbilden i närmare ett sekel i största delen av Borgå. De återstående enhetliga empireområdena och gatuvyerna bör bevaras som kulturhistoriskt värdefulla miljöer.

## INVENTERING AV CENTRUMKVARTEREN

Den undersökning som gjorts om kvarteren i Borgå stads centrum strävar efter att utreda de kulturhistoriskt betydelsefulla byggnaderna i centrum samt de områden som stadsbildsmässigt är hela ocm som fordrar iståndsättning. Utredningen uppdelas i fyra huvudpunkter:

### BYGGNADSBESTÄNDET

- ålder
- stommaterial
- värdering av skicket

### KULTURHISTORISK VÄRDEKLASSIFICERING AV GAMLA BYGGNADER

- definiering av de arkitektoniskt värdefulla objekten

### STADSBILDSMÄSSIG GRANSKNING

- de enhetliga vyer som upplevs tilltalande
- söndriga gatuutrymmen och byggnader som inte smälter in i miljön

### INVENTERINGEN PER TOMT

- basuppgifterna för stadsplaneringen tomtvis

Granskningsområdet omfattar det i Centrumrapporten (år 1970) definierade affärscentrumet samt en del av det norra bostadsområdet och en del av centrumets randområde. Detta begränsas av Gamla Borgå, Prästgatan, Iskällarbackens park, Mannerheimgatan, Fänriksgatan, Alexandersgatan och Ågatan.

På den första kartbilagan framställs granskningsområdets gränser, de enhetliga gatuvyhelheterna och grönområdena i centrum.

## BYGGNADSBESTÅNDET

### ÅLDERSFÖRDELNING

På basen av de uppgifter som ihopsamlats från byggnadstillsynens arkiv har byggnaderna uppdelats i fem grupper enligt ålder. På kartan har byggnadsåret antecknats.

Byggandet som följer den av Engel uppgjorda empireplanen började i medlet på 1840-talet. På utredningsområdet finns kvar från en tidigare period det gamla apotekshuset, som avviker från ovan-nämnda plan.

Husen i enlighet med den nya planen byggdes först i empirestil (horisontallinjen poängterades av liggande brädfodring och vålmtak, fönster med 6 rutor), men i slutet av seklet ändrades exteriören i enlighet med den för tiden typiska nyrenässansstilen (tredelad fasad: stående brädfodring uppe och nere, i mitten liggande brädfodring, T-fönster, utsirade fönsterbräden vid fönstren, sadeltak).

I början på 1900-talet rådde en kortvarig nationalromantisk epok, då man använde jugend-inspirerade båg- och tornmotiv samt fönster med små rutor. Dessa stildrag står allra tydligast att finna i några representativa stenbyggnader samt i vissa träbyggnaders listverk.

På 1920- och 1930-talet rådde en renodlad klassicistisk stil med sina fåtaliga dekorationsmotiv. De efter krigen byggda husen bildar en grupp.

### STOMMATERIAL

På kartbilagan har byggnaderna uppdelats i sådana med trästomme och sådana med stenstomme. De äldsta är i allmänhet i en våning och av stock. I några av tvåvåningshuset från 1900-talets början är den nedre våningen av tegel och den övre av stock. I uthusbyggnaderna användes både stock och slank till stomme och i brandfarliga delar även tegel. Byggnader i flera våningar uppfördes av tegel och senare av betong.

### VÄRDERING AV SKICKET

Byggnadernas skick har undersökts okulärt med den motiveringen, att de värsta skadorna på stommen syns utåt som sättningar i grunden och snedställningar i fasadreveteringen och väggarna. För att noggranna verkliga uppgifter skall erhållas borde en grundlig undersökning göras, för vilken man inte under arbetet haft resurser. I samband med uppgiften har man inte kunnat utreda hur utrustningsnivån motsvarar boendekraven idag.

Oftast betyder det inte, trots att fasadreveteringen är i dåligt skick, såsom att målfärgen flagar, att hela byggnaden skulle vara oduglig. Till användningen av traditionellt byggda hus hör som en naturlig del deras skötsel, t.ex. vid behov sk. skoning eller förnyande av det nedersta murkna stocklagret. Fördelen med ett trähus är, att vid reparation endast den skadade delen behöver utbytas mot ny. Det är oekonomiskt att helt bygga om den yttre reveteringen om man kan klara sig med att byta ut endast de skadade bräderna. Man kan inte av farstuvistarnas och förstugornas dåliga skick dra den slutsatsen att hela byggnaden skulle vara svag, eftersom de byggts senare och

med lättare grund än stommen i hela huset. Det trämaterial som användes i de gamla byggnaderna är hårdare och mera hållbart än dagens material, vilket för sin del talar för en bevaring.

En yttre revetering eller annan utrustning som gått sönder och som länge lämnats oskött, t.ex. stupränna, skadar stommaterialet. Därför har beträffande vissa byggnader föreslagits reparering av fasaden. Det kan även betyda val av ett för omgivningen lämpligare fasadmateriäl. En närmare utredning finns i rekommendationerna i inventeringen som gjorts tomtvis.

Största delen av byggnaderna på granskningsområdet är i gott skick. Den osäkra planemässiga situationen, byggnadsförbudet och de tidigare planerna, har varit orsak till att vissa träbyggnaders årsreparationer försummats. Helhetsbilden har dock hållits någorlunda bra.

## KLASSIFICERING AV SKICKET

### MYCKET GOTT

Byggnader av sten i gott skick och nyare stenbyggnader, samt träbyggnader som nyligen grundförbättrats och som inte fordrar omedelbara reparationer.

### GOTT SKICK

Sten- och träbyggnader som har bra stomme och byggnadsdelar, men som kan ha ytfel.

### MEDELMÄTTIGT

Byggnadernas stomme och grund verkar vara hela. På de flesta objekt fordrar exteriören snabba åtgärder.

### DÅLIGT

Utåt syns skador på stommen, t.ex. sättningar i väggarna och större vattenskador, men först en noggrannare undersökning klarlägger det verkliga skicket och hur stora reparationer som behövs. Skicket utåt är svagt.

### ODUGLIGT

Byggnaden är rivningsfärdig.

## ARKITEKTONISK KLASSIFICERING

I samband med utredningen om byggnadernas kulturhistoriska värde har underhandlingar förts med Museiverket. De gamla byggnaderna på området har uppdelats i fyra klasser på basen av deras arkitektoniska värde på följande grunder:

### ARKITEKTONISKT VÄRDEFULL BYGGNAD

Bör bevaras.

Byggnaderna är med tanke på den lokala byggnadskulturen synnerligen värdefulla och de har bevarats från större förändringar. På grund av sitt arkitektoniska värde bör de absolut bevaras. Man bör sträva efter att restaurera eller bevara byggnadernas exteriör vid den tidigare. De ändringar som måste göras bör vara noga övervägda. De närliggande byggnaderna och omgivningen bör bidra till att den värdefulla karaktären bevaras.

### BETYDELSEFULL BYGGNAD MED ETT MYCKET HÖGT MILJÖVÄRDE OCH/ ELLER MED ETT HÖGT ARKITEKTONISKT VÄRDE

Bör bevaras.

Till denna grupp hör de till sitt miljövärde synnerligen värdefulla byggnaderna vid Ågatan, samt några arkitektoniskt högklassiga byggnader, som inte når upp till föregående klass. Eftersom ån varit den väsentligaste faktorn för Borgå stads tillkomst och utveckling, är det viktigt, att de historiska byggnaderna vid stränderna från olika skeden bevaras för att karakterisera stadens långa och mångskiftande existens. Man bör sträva efter att restaurera eller bevara byggnadernas exteriör. Nybyggnaderna bör till sin fasadindelning, takform, material och färger passa in i den gamla miljön.

### BETYDELSEFULL BYGGNAD, VARS BEVARANDE ÄR EN PRIMÄR MÅLSÄTTNING

Kan av tvingande skäl ersättas med en nybyggnad som smälter in i miljön.

Gruppens byggnader är typiska representanter för tiden efter empireplanen. Trots att denna byggnadsstil varit den dominerande i staden efter medlet av 1800-talet, finns på granskningsområdet kvar endast några enhetliga miljöer. Dessa hela stadsbilders karaktär bör bevaras i första hand genom att iståndsätta det gamla byggnadsbeståndet eller av tvingande skäl genom att ersätta det med en nybyggnad som hör till miljön. De mest betydelsefulla är byggnaderna och konstruktionerna vid gatan, vilka borde bevaras i så hög grad som möjligt.

I vissa fall har i byggnaderna utförts ändringar som förstört exteriören. I samband med reparationer och ändringsarbeten bör man sträva efter att restaurera fasaderna. Nybyggnaderna bör till sin fasadindelning, takform, material och färg passa in i den gamla miljön.

### GAMMAL BYGGNAD AV RINGA VÄRDE

Gruppens byggnader har betydelse för uppkomsten av miljön, t.ex. uthusbyggnaderna, eller är kulturhistoriskt värdefulla byggnader, som i sin omgivning blivit kvar som de enda representanterna för sin epok mellan nyare byggnader av olika karaktär, varvid de söndrar stadsbilden.

## STADSBILDSMÄSSIG GRANSKNING

Stadsmiljön har granskats i avsikt att finna de osöndrade helheterna, de ställen som mest förfular vyerna och skadorna.

De mest väsentliga faktorerna i stadsbilden är parkerna, parkgatorna och öppningarna. Borgå stads parkgator (Mannerheimgatan och Alexandersgatan) samt torget som täcker ett kvarter har uppkommit som en följd av C.L. Engels stadsplan av år 1832. I en trästad har dess förutom den konstnärliga synpunkten därtill en viktig uppgift med tanke på brandsäkerheten. Den vid Åstranden planterade strandgatan finns i samma stadsplan.

Runebergsesplanaden anlades 1883 i enlighet med den plan som trädgårdsarkitekt Forsberg uppgjort och trädgårdsdirektör John Wallmark ändrat. Stadsparken hörde till en början ihop med Societetshuset, men övergick 1889 i stadens vård. Stadsparken planerades av A.F. Frydberg 1893 runt den nyligen färdigställda byggnaden. Vid samma tidpunkt planterades trädraderna runt torget.

Det torde vara helt klart, att de färdigvuxna parkerna och parkgatorna bevaras som kulturhistoriskt värdefulla och att man ser till att de förnyas.

Planteringarna bör skyddas under byggnadstiden mot skador och de träd som måste avlägsnas bör ersättas med nya.

## DEN ENHETLIGA STADSBILDEN

Den enhetliga stadsbilden vid vissa gator har man önskat poängtera genom att ta med i anslutning till dessa, delar som ligger utanför det egentliga områdets gränser.

Åstranden och Ågatan är synnerligen värdefulla på grund av de obrutna vyerna. De gamla, ännu kvarvarande byggnaderna borde bevaras och nybyggnaderna anpassas med omsorg i omgivningen.

Trähusen på Stadshusgatan och Linnankoskigatan i kanten av Stadsparken bildar en enhetlig gatufasad, som inte får brytas. Brunnsgatan, mellan Stadshusgatan och Alexandersgatan, har bevarat den stadsbild som byggts efter empireplanen och som fortsätter med små avbrott neråt längs gatan. Miljöhelheten bör bevaras och de nödvändiga nybyggnaderna anpassas vad dimension, form, material och färg beträffar i omgivningen.

Den enhetliga stadsbildens värde vid Fredsgatan och Prästgatan ökas av att den ansluter sig till Gamla staden.

Förutom ovannämnda finns obrutna bitar av gatuvyer vid Linnankoskigatan, Alexandersgatan, Fredsgatan och vid Brunnsgatan i ändan mot Mannerheimgatan. Biskopsgatans del mellan kvarteren 17 och 18 öppnar en vy mot Gamla staden och förenar samtidigt det gamla apotekshuset med byggnadens tidsmiljö. Stadsbilden bör speciellt beaktas i de byggnader som finns vid de gator som gränsar till Gamla staden.

## DEN SÖNDRIGA STADSBILDEN

Rivningsverksamheten och nybyggnadsverksamheten har söndrat kvartersstrukturen från empireplansepoken i nästan alla kvarter i det

livliga affärscentrumet. Genom nybyggnadsverksamheten har man inte tillsvidare lyckats hela stadsstrukturen. Fasadmaterialen, -färgerna och formerna av alla de slag gör stadsbilden rörig. De öppna ställena i kvarteren söndrar gatuutrymmet.

Mannerheimgatan är rörig med sina byggnader i olika stilar, som inte passar ihop med varandra. Endel byggnader ligger avvikande från andra inne på tomten (t.ex. servicestationerna, vilka trångt placerade inte ens funktionsmässigt lämpar sig invid en centrumgata med livlig trafik). De värdefulla byggnaderna borde bevaras och nybyggnadsverksamheten i den närmaste omgivningen borde anpassas till dessa.

Det splittrade skick som Runebergsgatan befinner sig i och byggnadsbeståndets brokighet kan åtgärdas genom nybyggnadsverksamhet.

Gränserna för kvarteret 27 kan förtydligas genom att byggnadsmassor placeras vid gatan i synnerhet på Fänriksgatans sida. Man borde sträva efter att förenhetliga byggnadsbeståndet.

Stadsbilden på den nordvästra kanten av torget skulle kunna göras enhetligare om fasaderna skulle ändras i samband med reparationsarbeten (rörigt: takformer, fasadreveteringar, och -färger, byggnadsmassor). Övergångarna mellan en ny och en gammal byggnad är hackiga.

#### BYGGNADER SOM INTE PASSAR TILL SIN OMGIVNING

Inom granskningsområdet har presenterats några byggnader som antingen vad placeringen av massan, fasaden, eller läget gäller inte passar in i omgivningen och där en ändring eller rentav rivning är nödvändig för att en mera positiv stadsbild skall kunna åstadkommas.

#### ÖPPNING I GATUBILDEN

Slutna kvarter hör till empireplanens anda. En större öppen plats vid gatan splittrar gatuutrymmet och vandraren upplever platsen som odeciderad. Situationen åtgärdas beroende på omgivningen antingen med byggnadsmassa, växtlighet eller med ett tillräckligt högt och täckande staket.

## TOMTVIS INVENTERING AV GAMLA BYGGNADER PÅ CENTRUM- OMRÅDET

Vid granskningen har man försökt reda ut byggnadernas kulturhistoriska och arkitektoniska värde för att användas som grund vid stadsplanearbetet. En beskrivning på 6 punkter har gjorts för varje objekt. I denna beskrivning har i korthet redogjorts för följande ärenden:

1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

Uppgifterna i ovan nämnda punkter är från Borgå stads byggnadstillsynsbyrås arkiv.

3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

Byggnaderna har enligt följande grunder indelats i fyra klasser:

- I Arkitektoniskt värdefull byggnad
- II Märklig byggnad, vars miljövärde är speciellt stort och/eller arkitektoniska värde har en stor betydelse
- III Märklig byggnad, som är en typisk företrädare för sin tid
- IV Gammal byggnad som förstörts genom ändringar

4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Byggnaden granskas som en del av sin omgivning. Hör den ihop med någon större helhet? Avviker den på ett störande sätt från de närbelägna byggnaderna p.g.a. storlek eller exteriör?

5 STADSPLANESITUATION

Kort utredning om gällande stadsplan och övriga bestämmelser som gäller tomten.

6 REKOMMENDATION

Under den här punkten kommer man med förslag utgående från granskningen om målen för bevarande, möjligheterna till tilläggsbyggande på tomten, målen på anpassning till miljön och medlen för att förbättra stadsbilden.

## KVARTER 17, TOMT 6

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1846, träbyggnad i en våning i empirestil, hörnhus i hörnet av Mannerheimgatan och Biskopsgatan, planerad för bostads- och affärsändamål, G. Westerberg.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

Affärerna i källarvåningen från slutet av 1800-talet, Biskopsgatans flygel breddad ca 3 m 1880 och en förlängning 1893 ända till Krämaregatan. En dörr byggd från Biskopsgatans sida 1952.

(1952 kommundgård Kaj Englund)

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, som är en typisk företrädare för sin tid. Exteriören nästan ursprunglig.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

En viktig plats i vyn Gamla Apoteket—Kyrkogatan. Bildar tillsammans med träbyggnaderna i kvarteret bredvid en enhetlig stadsbild.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan år 1953: tomt för affärs- och bostadsbyggnader av vars yta  $\frac{2}{3}$  får bebyggas; byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Målet i första hand att bevara.

## KVARTER 18, TOMT 3

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

Byggnaderna vid Mannerheimgatan och Biskopsgatan från mitten av 1800-talet (inga ritningar kvar)

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1880 dörr från gatan i sidobyggnaden vid Biskopsgatan (flyttad något 1960) och fönster mot Krämaregatan.

1919 de företagna ändringarna har mest påverkat huvudbyggnadens exteriör (butikens dörrar, trappan i hörnet, förstoring av fönster, pilastrar)

1937 bostadsbyggnad vid Krämaregatan)

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, som är en typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Bildar en vy från Gamla Apoteket till Kyrkogatan.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Bevarande av de äldsta byggnaderna önskvärt. I eventuella nybyggnader bör gamla stadens miljö beaktas, gamla byggnaden i kvarter 17 samt Gamla Apotekshuset.

## KVARTER 19, TOMT 1

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1866, 1 vån., bostadsbyggnader i trä vid Fredsgatan och Prästgatan samt bostads- och bagarstuga vid Fredsgatan, uthusbyggnad på bakre delen av tomten, (F. Bergström).

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1893, farstu på östra gaveln i byggnaden vid Prästgatan, 1896 nybyggnad i hörnet av gatorna, utbyggnad av denna längs med Prästgatan 1911 och 1937, bagarstugan förlängd 1898, exteriören bevarad.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, som är en typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

På gränsen mellan Gamla Borgå och empirestaden, en del av en enhetlig fasad på Fredsgatan.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Målet i första hand att bevara byggnaderna längs med gatan. I eventuella nybyggnader bör miljöfaktorerna beaktas.

## KVARTER 19, TOMT 2

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1895 huvudbyggnad (inrymmer ett samlingsutrymme) och ett mindre bostadshus vid Fredsgatan samt uthusbyggnad. Nyberg  
1896 bostadsbyggnad på den bakre delen av tomten, J. Kullman.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

En liten bostad har inrymts i uthusbyggnadens västra ända före 1937.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Byggnaderna längs med gatan är typiska företrädare för sin tid. Exteriörerna ursprungliga.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

På gränsen mellan Gamla Borgå och empirestaden, en del av en enhetlig gatufasad på Fredsgatan.

## 5 STADSPLANESITUATION

I en stadsplaneändring som fastställts 1982 är tomten en del av ett allmänt parkeringsområde, en affärsbyggnad i en våning får byggas vid gatan.

## 6 REKOMMENDATION

Målet i första hand att bevara byggnaderna längs med gatan. I eventuella nybyggnader bör miljöfaktorerna beaktas.

## KVARTER 19, TOMT 3

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1849. Bostadsbyggnad i hörnet av Mannerheimgatan och Fredsgatan, bagar- och tvättstuga vid Fredsgatan.  
G. Westerberg

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1890 farstukvistar på gårdssidan, 1899 dörr från Fredsgatan, en bostadsbyggnad i 2 våningar byggd på gården på 1930-talet. Användningen i restaurangbruk gjorde att byggnadernas innetrymmen ändrades på 1970-talet.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märkliga byggnader, som är typiska företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

En del av Fredsgatans enhetliga gatufasad, på Mannerheimgatans sida oklar stadsbild.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan 1982, på tomten får byggas en bostads- affärs- och kontorsbyggnad i 4 våningar.

## 6 REKOMMENDATION

Mannerheimgatans gatubild kan förbättras med en ny byggnad, som smälter in i den enhetliga gatuvyn på Fredsgatan.

## KVARTER 19, TOMT 4

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

Senare hälften av 1800-talet en bostadsbyggnad vid Prästgatan och en uthusbyggnad mot tomt 1. (inga ritningar kvar)  
1928 vid Brunnsgatan en bostads- och affärsbyggnad i tegel med rappad yta i tre våningar, Ragnar Westman.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1883 bostadsbyggnaden förlängd längs med Prästgatan,  
1886 dörr från Prästgatan, ändringar i uthusbyggnaden 1883-1928.  
(stommen i ändan mot gatan breddad och den ännu också stiliga affärsfasaden byggd, Kullman)

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Typiska representanter för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Prästgatans fasad enhetlig vid kvarter 19. Den sida av den invid liggande obebyggda tomten som vätter mot den här tomten har inte snyggats upp.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Målet i första hand att bevara byggnaderna längs med gatan.  
Om tomt 5 anvisas för parkeringsändamål kan på dess motsatta del en ny byggnad byggas som passar in i miljön.

## KVARTER 20

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1898 fabriksbyggnad i 3 våningar vid Brunnsgatan på tomt 2.  
1912 kontors- och fabriksbyggnad i 3 våningar i Manner-  
heimgatans och Brunnsgatans hörn. Schreck.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

Fabriksbyggnaden har byggts ut flera gånger 1919, -25, -28,  
J.V. Rinne

1954, -58, Hytönen & Luukkonen

1962, -69, byggm. Kauno Virtanen

1969 höjdes den byggnad som Schreck planerat med en  
våning, K. Virtanen

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Den mest värdefulla delen finns i hörnet av Mannerheimgatan  
och Brunnsgatan.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Det massiva under olika år färdigställda byggnadskomplexet  
kräver större exploateringsgrad i de närbelägna kvarteren.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1953, tomtexploateringsstal  $e = 3,3$ ,  $1/6$  av  
tomtens yta ljusgård, vid gatukanten byggnadshöjden högst  
 $\frac{3}{4}$  av gatans bredd.

## 6 REKOMMENDATION

Att bevara den del som Schreck planerat önskvärt. Det nord-  
östra hörnet av kvarteret kräver komplettering.

## KVARTER 21, TOMT 1

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1850 bostadsbyggnad i empirestil i gatuhörnet samt uthusbyggnad på den bakre delen av tomten. G. Westerberg

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

Bostadsbyggnaden utbyggd 1899 och 1912 längs med Prästgatan, fönster ändrade, i den norra ändan av uthusbyggnaden tvättstuga i tegel 1912, som 1931 ändrats om till rum med spis.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Den ursprungliga empiremiljön bevarad fränsett de ändrade fönstrena. Märklig byggnad, en typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

De gamla trähuskvarteren nordväst om Mannerheimgatan vid Linnankoskigatan har till största delen ändrat karaktär eller håller på att bli flervåningshusområde.

## 5 STADSPLANESITUATION

Den stadsplan som fastställts 1977 tillåter byggande av en bostadsbyggnad i 3 våningar samt byggande av parkeringsutrymme i 1 vån.

## 6 REKOMMENDATION

För att förenhetliga området i framtiden förutsätts att ett flervåningshus byggs.

## KVARTER 21, TOMT 2

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1846 bostadsbyggnad vid Linnankoskigatan (karolinsk grundplan, empireexteriör), bagarstuga med gavel mot gatan, tvättstuga på gården samt uthusbyggnad på bakre delen av tomten, port. G. Westerberg.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1866 bagarstugan utbyggd och ändrad till bostadsbyggnad och en affär inrymd 1916, och fönsterförändringarna från den tiden har försatts i ursprungligt skick.  
1871 farstukvist i huvudbyggnaden på gårdssidan.  
1957 i samband med ändringar i uthusbyggnaden pannrum inrymt i källaren, tre små bostäder på marknivå samt bastuutrymmen.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.  
Frånsett de ändrade fönstrena den ursprungliga exteriören bevarad.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Gatubilden på Linnankoskigatan oklar, eftersom trähuskvarteren delvis har blivit flervåningshuskvarter.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplanen från 1977 tillåter byggande av en bostadsbyggnad i 3 våningar vid gatan samt ett parkeringsutrymme under gårdsplanen. Förverkligandet innebär rivning av befintliga byggnader.

## 6 REKOMMENDATION

I framtiden förenhetligar ett flervåningshus gatubilden på området.

## KVARTER 22, TOMT 1

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1900 affärs-bostadshus i 2 våningar, I våningen tegel, (affärerna) 2 vån. trä (bostäderna)  
Gårdsbyggnaden trä (stall, vagnslider, tvättstuga, WC, rum med spis åt gårdskarlen). Yrjö Sadenius.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

Fönstrena i affärerna omändrade till en ruta, flyttning av innerväggar.  
Utbyggnader och ändringar i gårdsbyggnaden (bl.a. varit verkstad).

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Belägen på en viktig plats invid bron och utgör en del av den värdefulla miljön vid Ågatan.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Huvudbyggnaden bevaras, ny byggnad på gården.

## KVARTER 22, TOMT 2

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1903 affärs-bostadsbyggnad i jugendstil av tegel i tre våningar (I våningen affär, i de två övriga våningarna två bostäder). John Zetterqreuz.  
 Gårdsbyggnaden 1900 maskinrum för elverket.  
 Johannes Kullman. Utbyggd och ändrad flera gånger.  
 Har använts som verkstad, bilgarage och lager.  
 Gårdsbyggnad mot tomt 1 (tvättstuga, WC:n, lager) i tegel 1903.  
 John Zetterqreuz.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

Huvudbyggnaden: 1905 fasadändring, affärsdörr.  
 1954-55 stora bostäder och i våningen ändrad till små bostäder (8 st/vån.), centralvärme.  
 I vån.: affärens dörrar avlägsnade och fönstrenas nedre kant höjd.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

II Märklig byggnad, vars miljövärde är speciellt stort och arkitektoniska värde har stor betydelse. En av de få jugendbyggnaderna i Borgå, exteriören nästan oförändrad.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Placeringen vid Ågatan av stor betydelse.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Huvudbyggnaden bevaras. Placering av affärer i I våningen möjliggör bevarande av den ursprungliga exteriören. Ny byggnad på gårdssidan.

## .KVARTER 22, TOMT 3

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1852 bostadsbyggnad i empirestil i en våning (en bostad) vid Ågatan, ingång från gården. G. Westerberg.  
1936-37 gårdsbyggnad: bilgarage (liten bostads- och ekonomi- byggnad riven vid gränsen till tomt 2).

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1909 bostadsbyggnaden förlängd vid Ågatan: tambur och rum, vid Lundagatan: affärsutrymmen, kontor och 2 rum. Kullman.  
1904-1929 fasadändringar: stående brädfodring på nedre delen av väggarna, sänkning av fönstrena (affärsutrymmena), dörrar från gatan.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

II Träbyggnaden märklig byggnad, av stort miljövärde. Den nyare byggnaden passar inte in i stadsbilden.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Placeringen vid Ågatan av stor betydelse.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Träbyggnaden bevaras, gårdsbyggnaden ersätts med en ny byggnad som passar in i miljön.

## KVARTER 22, TOMT 5

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1907 bostads- (2 och 3 vån.: 3 bostäder) och affärsbyggnad  
(1 vån.) i 3 våningar i tegel som rappats, jugend.  
John Zetterqreuz. ?  
Gårdsbyggnaden 1937 bageriutrymmen.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

Fasadändringar 1938, -51, -61: fönsterindelningen förenklad.  
1956-58 bostad i vindsvåningen och tornet.  
1972 3 vån. utbyggnad på gårdssidan (affärs- och bostads-  
utrymmen).

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

II Märklig byggnad, vars arkitektoniska värde av stor betydelse.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Byggnader av olika stil i omgivningen. Gör stadsbilden mera  
fullödlig genom sina torn. Byggnaderna är låga jämfört med de  
närbelägna byggnaderna vid Ågatan.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet  
av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Träbyggnaden kan ersättas med en ny träbyggnad i två våningar,  
vars exteriör bör planeras så, att den passar ihop med träbygg-  
naden på motsatta sidan av Lundagatan och vars takfotshöjd bör  
befinna sig på i stort sett samma höjd, som takfotshöjden på  
denna byggnad.

## KVARTER 22, TOMT 6

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1892 en vinkelbostadsbyggnad i 1 våning, trä, snickarstil  
(2 bostäder) i gatuhörnet.  
Kiseleff's arkitektbyreau. Helsingfors

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1913 dörr i stället för fönster på Runebergsgatan, den nu-  
varande dörren från 1938, då Borgåbladets redaktion och  
tryckeri flyttade till denna byggnad.  
1947 och 1965 redaktionsutrymmen på vinden (utbyggda tak-  
fönster). Den ursprungliga exteriören välbevarad.  
1955 byggt en ny tryckerisal i 2 våningar vid Lundagatan som  
höjdes 1968.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Träbyggnaden märkelig byggnad, typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Byggnader av olika stil i omgivningen. Hör samman med trä-  
arkitekturen på Lundagatan. Fasaden på den nya byggnaden  
inte lämplig.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till  
slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Det främsta målet att bevara träbyggnaden.  
Trycksalsbyggnaden bör man försöka få att passa in i miljön  
genom en fasadändring.  
En eventuell nybyggnad på tomten bredvid kan förbättra fasaden  
mot ån.

## KVARTER 23, TOMT 2

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1903 affärs- bostadsbyggnad i jugendstil i 3 våningar.  
Usko Nyström-Petrelilius Penttilä.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1965 ändringar i byggnaden (ändringar i fönster och dörrar,  
höjning med en våning, ändrande av brant åstak) vilka förstört  
exteriören.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

IV Gammal byggnad som förstörts genom ändringar.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Gatufasaden är inte enhetlig. Byggnader som inte passar ihop  
och öppna platser på gatuområdet förorsakar oreda.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1977 tillåter byggande av en affärs- och  
bostadsbyggnad i dels 2 dels 4 våningar (bostäder högst 1/3).  
Gamla byggnaden bort.

## 6 REKOMMENDATION

Ersätts med en ny byggnad som gör miljön enhetligare.

## KVARTER 23, TOMT 4

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1844 lagerbyggnad i en våning av tegel vid Biskopsgatan.  
1876 bostadsbyggnad i 2 våningar av tegel vid Mannerheim-  
gatan från tomt 1.  
1940 affärsbyggnad i 3 våningar i gatuhörnet.  
Yngve Lagerblad.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

På 1930-talet bostadsbyggnaden ändrad till affär i ett plan,  
ändring av fönster.  
1934 fasadändring i lagerbyggnaden: skådefönster.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

IV Ändringarna och den nyare byggnaden har förstört den ursprung-  
liga exteriören.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Stadsbilden fastställd 1977, byggnaderna från olika tider har inte  
anpassats till varandra.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplanen fastställd 1977, kvartersområde för affärs- och  
bostadshus (bostäder högst. 1/3. Byggnaderna på tomten rivs.

## 6 REKOMMENDATION

Ersätts med en ny byggnad som gör miljön enhetligare.

## KVARTER 24, TOMT 1

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

Den äldsta delen som skjuter ut mot Biskopsgatan byggd ca 1820 ("ny sockerfabrik")  
(apotekare Hougberg köpte det 1841)  
1844 uthusbyggnad.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1911 apotekshuset förlängt med en del i samma stil i 3 våningar. Valter Thomé  
Smärre ändringar 1938, 1939, 1940.  
Biskopsgatans plank 1972, en liten affärsbyggnad framför apotekshuset 1965.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

I Den gamla delen arkitektoniskt värdefull, tilläggsdelen har mycket stort miljövärde.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Byggnadens äldsta del avviker från empireplanen, eftersom den har placerats i enlighet med stadsstrukturen före den här tiden. (Berikar stadsbilden). Byggnaden från 60-talet passar inte in i miljön.

## 5 STADSPLANESITUATION

Realiseringen av den 1977 fastställda stadsplanen förutsätter rivning av byggnaderna på tomten.

## 6 REKOMMENDATION

Huvudbyggnaden jämte utbyggnader bevaras. Affärsbyggnaden framför byggnaden rivs. I stället kan där placeras t.ex. en kioskbyggnad som passar in i miljön. (se gamla bilder i byggnadstillsynsbyråns arkiv).  
Gårdsbyggnaden kan ersättas med en ny byggnad.

## KVARTER 24, TOMT 5

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1919 biografteater.  
J.V. Rinne ja kumpp.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1938 utbyggnad på gatusidan, varvid den imponerande fasaden försvann.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

IV Gammal byggnad som förstörts genom ändringar.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Kärnområde inom affärscentrum, gatubilden oklar och splittrad.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplanen från 1977 tillåter byggande av en affärsbyggnad i 2 våningar.  
Realiseringen förutsätter rivning av den gamla byggnaden.

## 6 REKOMMENDATION

Miljön kan förbättras genom en ny byggnad.

## KVARTER 24, TOMT 6.

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1888 bostadsbyggnader vid Lundagatan och Fredsgatan, uthusbyggnad, gaveln mot Lundagatan.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1905 ändringar i eldstäderna,  
1914 i gatuhörnet affärsutrymmen, fasadändringar,  
1919 i uthusbyggnadens gavel mot gatan affärsutrymmen,  
fasadändringar,  
1923 laboratoriebyggnad på gården,  
1924 fasadändringar  
1931 ingång till affären från hörnet.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Typisk företrädare för sin tid, där senare företagna ändringar passar in i helheten.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Omgivningarna kring torget och Lundagatan effektivt bebyggda. Byggnaderna på ifrågavarande tomt bildar en grupp, som avviker från de övriga byggnaderna.

## 5 STADSPLANESITUATION

Realiseringen av den 1977 fastställda stadsplanen förutsätter rivning av byggnaderna.

## 6 REKOMMENDATION

En ny byggnad skulle göra stadsbilden enhetligare på den här platsen.

## KVARTER 25 TOMT 1

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1917 en fabriksbyggnad i 4 våningar invid Fredsgatan, klassisk. Gösta Juslén.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1932 1:sta våningen ändrad till saluhall, II-IV våningarna 2-3 r + k bostäder, fönsterändringar.

1938-39 en affärs- och bostadsbyggnad invid Mannerheimgatan, gamla delens fönsterfördelning förenklad. Toivo Löyskä.

1946-65 små fasad- och mellanväggsändringar. 1969 den gamla delens 2:dra våning till butiksutrymmen.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Den gamla delen representerar tidig 20-tals klassism, som det finns litet av i Borgå.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Till byggnadsmassan tillräcklig på affärscentrum området.  
En nybyggnad på den bredvidvarande tomten (2) skulle förbättra gatuutrymmet.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan år 1982, byggnadsförbud till utgången av år 1983.  
Byggnaderna på Fredsgatan och Mannerheimgatan är innanför byggnadsgränsen.

## 6 REKOMMENDATION

Främsta målet att bevara den gamla delen.  
En nybyggnad vid gatukanten av tomt 2.

## KVARTER 25, TOMT 4

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1877 folkskola i Mannerheimgatans och Brunnsgatans hörn, uthusbyggnad på den bakre delen av tomten. Sjöström.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

Ändringar inne i byggnaden och på gårdssidan.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

II Märklig byggnad, vars miljövärde och arkitektoniska värde är av stor betydelse.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

En enhetlig stadsbild bildas tillsammans med de gamla byggnaderna vid Brunnsgatan. I den oklara stadsbilden vid Mannerheimgatan en liten byggnadsmassavolym.

## 5 STADSPLANESITUATION

I enlighet med stadsplanen som fastställts 1977 kvartersområde för affärs- och kontorsbyggnader i 3-4 våningar. Den nuvarande huvudbyggnaden belägen på byggnadsytan, uthusbyggnaden har ingen byggnadsplats.

## 6 REKOMMENDATION

Bör bevaras. Den i gott skick varande stiliga exteriören väl bevarad. En ny byggnad kan byggas på gårdsbyggnadens plats.

## KVARTER 25, TOMT 5

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1846 bostadsbyggnad vid gatan (+ en bostadsbyggnad till med gaveln mot gatan + uthusbyggnad vid rån mot tomt 4), empire.  
G. Westerberg.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1847 utbyggnad mot gårdssidan,  
1896 likadant,  
1892 fasadändringar, J. Kullman.  
ändringar inomhus 1892, 1896, 1915.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Bildar en enhetlig stadsbild tillsammans med de närbelägna byggnaderna i samma ålder.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1977, kvartersområde för allmänna parkeringsanläggningar, där affärsvåningsytan får placeras. Byggnadsytan i en våning endast delvis på den nuvarande byggnadens plats, varför byggnaden enligt detta skulle rivas. Byggnaden är i kontorsbruk.

## 6 REKOMMENDATION

Främsta målet är att bevara. Det öppna gatuutrymmet bör förenhetligas med en ny byggnad vid parkeringsområdet.

## KVARTER 26, TOMT 1

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1890 en byggnad i en våning åt Borgå nykterhetsförening, samt uthusbyggnad. Frans Nyberg.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1923 fasadändring (festligare ingång; pilastrar, fronton) snedvinkligt i ändan av salen, på gårdssidan, R. Finnilä.

1925 byggnaden förlängd längs med Brunnsgatan med en bostad på 3 r + kök. Frans Nyberg, Wickström.

1966 pannrum i källaren.

1938 bensinstationsbyggnad i tegel i en våning på tomten.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Huvudbyggnaden märklig byggnad, typisk representant för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Bildar en enhetlig vy tillsammans med de närbelägna byggnaderna. Bensinstationen splittrar gatubilden.

## 5 STADSPANESITUATION

Stadsplan från 1977; kvartersområde för affärs- och flervåningsbostadsbyggnader (4 våningar, 1/3 bostäder, 1/3 allmänna samlingsutrymmen). En liten del av den nuvarande byggnaden utanför våningsytan.

## 6 REKOMMENDATION

Byggnaden vid Brunnsgatan bevaras, servicestationen bort, ev. en ny byggnad mot tomt 4.

## KVARTER 26, TOMT 2

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1893 bostadsbyggnad med källare i tegel i snickarstil  
samt uthusbyggnad. Elias Schauman.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1894 balkong mot gården,  
1943 ändringar i eldstäderna,  
1949 fönstrena förstörade i källarvåningen (Uusimaa),  
1960 ny byggnad vid rån mot tomt 3.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Den gamla byggnaden bildar en enhetlig stadsbild tillsammans  
med de närbelägna byggnaderna.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan 1977, kvartersområde för affärs- och bostadsbyggnader  
(byggnaden dels i I våning dels i 4). Byggnadsytan följer inte  
de nuvarande byggnadernas placering.

## 6 REKOMMENDATION

Främsta målet att bevara den gamla byggnaden. Skadorna och  
skadeorsakarna bör snabbt repareras. Vid byggande av eventuella  
nya byggnader bör man beakta de närbelägna gamla byggnaderna.

## KVARTER 26, TOMT 4

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1897 bostadsbyggnader i trä vid Mannerheimgatan och Linnankoskigatan, uthusbyggnad på den bakre delen av tomten. J. Kullman.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

I alla byggnaderna har gjorts flera fasadändringar och ändringar i mellanväggarna. Ändringar i byggnaden vid Linnankoskigatan har gjorts 1955 så att endast stockväggarna är gamla.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Vid Mannerheimgatan en märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.

IV Byggnaden vid Linnankoskigatan förstörd genom ändringar.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Gatornas korsningsområde är ur stadsbildssynpunkt splittrad.

## 5 STADSPLANESITUATION

På tomten kan byggas en affärs- och bostads- (1/3) byggnad i 2 och 4 våningar. En realisering av planen förutsätter rivning av existerande byggnader.

## 6 REKOMMENDATION

Det är nödvändigt att bevara byggnaderna.

## KVARTER 27, TOMT 3

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1862 bostadsbyggnad vid Linnankoskigatan, empirestil, bagar-  
tvättstuga på mitten av tomten, samt uthusbyggnad på den  
bakre delen av tomten. G. Strane.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1871 förlängde Suomalainen Meijeri Osakeyhtiö huvudbyggnaden och gjorde en flygelbyggnad mot gården, den gamla bagarstugan flyttades till ändan av flygelbyggnaden.  
1880 dörr från gatan,  
1899 bostadsbruk, fasad i nyrenässans.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

I sin omgivning en ensam representant för det gamla byggnadsbeståndet mellan nyare och högre byggnader. Splittrar stadsbilden.

## 5 STADSPLANESITUATION

Gammal plan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

En högre ny byggnad skulle göra stadsbilden enhetligare.

## KVARTER 28, TOMT 5

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1849 bostadsbyggnader vid Ågatan och Lundagatan.  
P.Chr. Liebert.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

En flygel byggd på gårdssidan till byggnaden vid Ågatan 1885,  
1892 fasadändring i byggnaden vid Lundagatan: T-fönster,  
stående brädfodring både på den övre och nedre delen av  
väggarna. Dessutom har små ändringar gjorts i mellanväggarna.  
Ny skolbyggnad 1960-62. Hilding Ekelund.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Byggnaderna är typiska företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Byggnaderna utgör en del av den värdefulla miljön på Ågatan.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan 1961. Byggnadsytorna på platsen för den nya skol-  
byggnaden och vid Ågatan. Den högsta punkten på vattentaket  
fastställd (Ågatan 6,0 m). Ingentera av de gamla byggnaderna  
ingår i sin helhet i byggnadsytan.

## 6 REKOMMENDATION

De gamla byggnaderna bör bevaras. Möjligheterna att bevara  
den nya skolbyggnaden bör beaktas.

## KVARTER 28, TOMT 3

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1849 bostadsbyggnad i hörnet av Ågatan och Stadshusgatan, välvd bottenvåning i tegel, bostadsvåning i trä (vid Stadshusgatan bagarstugabostadsbyggnad, uthusbyggnad på bakre delen av tomten). Albert Edelfelt.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1889 fasaderna i snickarstil, T-fönster,  
1907 tillbyggnad i 2 våningar i tegel på gårdssidan. J. Kullman.  
1913 ändringar i mellanväggar och eldstäder.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

I Arkitektoniskt värdefull byggnad.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Utgör en del av den värdefulla gatubilden på Ågatan.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av 1983.

## 6 REKOMMENDATION

Bevaras. En tilläggsbyggnad kan byggas på tomten.

## KVARTER 29, TOMT 1

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1914 Sparbanksbyggnad (källare + 3 våningar; affärs-  
kontors- och bostadsutrymmen), fasaderna röd granit.  
Gårdskarlsbostad invid esplanaden. Walter & Ivar Thomé.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

Dörr avlägsnad vid Lundagatan 1934 och trappor 1939.  
1957 församlingshem: ändringar i mellanväggarna. Porten  
ändrad 1969.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

I Arkitektoniskt värdefull byggnad.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Den värdefullaste byggnaden i sin miljö.

## 5 STADSPLANESITUATION

Gammal plan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till  
slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Bevaras.

## KVARTER 29, TOMT 3

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1876 bostadsbyggnad (empirestil: valmtak, fönster med 6 rutor, en omarbetning av en karolinsk plan) vid Runebergsgatan. C.F. Bergström  
1877 bagarstuga-bostadsbyggnad vid esplanaden. (uthusbyggnaden mot tomt 6 från 1944), kontors- och bostadsbyggnad i en våning vid Stadshusgatan 1935.  
P.M. Blomstedt

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1800-talets slut åstak och fasadprydnader, byggnaden förlängd 1929 ca 6 m.  
1934 vindsrum. I den nyare bostadsbyggnaden ändringar 1948 och -51.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad vid Runebergsgatan, typisk representant för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Belägen invid Runebergsesplanaden. De närbelägna tomterna har betydligt större byggnadsmassa.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Önskvärt att bevara ovannämnda byggnad, i övrigt skulle man förenhetliga vyn på Stadshusgatan med nya byggnader.

## KVARTER 29, TOMT 4

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1915 affärs- och bostadsbyggnad i 2 våningar (källare, bank, bostad). Berthel Forsius.  
1960 en bostads- och affärsbyggnad i 4 vån. på tomten.  
Niilo Kokko.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

Ändringar inomhus 1922, -23, -67, -74.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

I Arkitektoniskt värdefull byggnad.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

På framträdande plats vid torget och Runebergsesplanaden.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Gamla delen bör renoveras. Den nya byggnaden bör genom en fasadsanering fås att bättre passa ihop med den gamla värdefulla byggnaden.

## KVARTER 29, TOMT 6

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1934 affärsbyggnad i 3-4 våningar (Svenska gården).  
Jung & Jung.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

Biografteater 1940, yttertrappa mot esplanaden.  
1973 terrassen mot esplanaden försedd med tak.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

På en viktig plats vid torget och Runebergsesplanaden.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till  
slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Målet i främsta hand att bevara. I samband med ändringar  
bör man sträva efter att få fram den ursprungliga exteriören.

## KVARTER 32, TOMT 1

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1846 bostadsbyggnad vid Linnankoskigatan, omarbetad karolinsk grundplan, empireexteriör. Bakstuga-uthusbyggnad till rån mot tomt 2. G. Westerberg.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1878 flygelbyggnad vid Lundagatan, där bl.a. en bakstuga placerades. 1932-36 gjordes uthusbyggnaden om till bostäder. Ändrad till kontorsutrymmen 1973-75.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Utgör en del av den enhetliga gatufasaden vid stadsparken.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Främsta målet att bevara byggnaden.

**KVARTER 32, TOMT 2****1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE**

1886, bostadsbyggnad vid Linnankoskigatan, nyrenässans, uthusbyggnad på bakre delen av tomten.

**2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR**

1898 tambur i sydöstra gaveln; ändringar i mellanväggarna; 1917 utbyggnad av tamburen i nordöstra ändan ända till gatan och dörr från gatan, 1923 vindsfönster i takfallet, 1936 dessutom utbyggnad av nordvästra ändan ända till rån mot tomt 2, 1980 ändrad till stadens byråutrymmen.

**3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE**

III Märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.

**4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN**

Utgör en del av den enhetliga gatufasaden vid Stadsparken.

**5 STADSPLANESITUATION**

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av 1984.

**6 REKOMMENDATION**

Bevarande främsta målet.

## KVARTER 32, TOMT 3

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1912 bostadsbyggnad vid gatan, liten bostadsbyggnad på gården och uthusbyggnad på bakre delen av tomten.  
Wfljottkampf.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

Smärre ändringar inomhus.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Utgör en del av den enhetliga gatufasaden vid Stadsparken.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Bevarande främsta målet.

## KVARTER 32, TOMT 4

- 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE  
1876 bostadsbyggnad vid Linnankoskigatan, empire,  
bakstuga till rån vid tomt 3, gaveln mot gatan, uthus-  
byggnad på bakre delen av tomten.
- 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR  
Ändringar inomhus, 1977 stadens byrå.
- 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE  
III Märklig byggnad, typisk representant för sin tid.
- 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN  
Utgör en del av den enhetliga gatufasaden vid Stadsparken.
- 5 STADSPLANESITUATION  
Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till  
slutet av 1984.
- 6 REKOMMENDATION  
Bevarande främsta målet.

## KVARTER 32, TOMT 10

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1882 Sjukhusbyggnad (samt bagarstuga, mentalvårds- och uthusbyggnad) nyrenässans. Sjöström.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

Sjukhusbyggnaden fick en förlängning 1913 (Birger Brusila) och 1923 (J.V. Rinne) i sydöstra ändan, 1924 flygel mot sydost (J.V. Rinne) byggnadsstilen var den ursprungliga. 1926 en liten tillbyggnad i nordvästra ändan. En epidemi-avdelningsflygel före 1928. Rappade delen i tegel från 1938. 1969 omändrat till stadens ämbetshus, tillbyggnad 1977 (R. Mäkelä)

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.  
(gamla trädelen)

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Hör ihop med den gamla trähusmiljön på Linnankoskigatan.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1930, byggnadsförbud till slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Bevarande främsta målet.

## KVARTER 33, TOMT 3

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

Från mitten av 1800-talet bostadsbyggnad och bagarstuga i empirestil.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1888 ändring i eldstad, 1919 ändringar i eldstäder och mellanväggar.

1800-talets slut nyrenässansfodring och T-fönster.

1968 gårdsbyggnaden omändrad till bostäder.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Utgör en del av den värdefulla miljön vid Ågatan.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplanen från 1973 medger byggande av en bostadsbyggnad i 3-vån. vid Ågatan och Alexandersgatan. En realisering förutsätter rivning av nuvarande byggnader.

## 6 REKOMMENDATION

Byggnaderna vid Ågatan bör bevaras. Tilläggsbyggnadsrätt kan anvisas på tomten.

## KVARTER 33, TOMT 5

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1935, Borgå församlingshus, klassisk, 2 våningar.  
Lars Sonck.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1937, 1952 gårdsbyggnader.  
1961 ändringar på insidan.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, som är en typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Stadsplan år 1973; ett kvartersområde för församlingsbyggnader,  
3 våningar, nuvarande byggnad är inna för byggnadsområdet.

## 6 REKOMMENDATION

Främsta målet att bevara.

## KVARTER 35, TOMT 1

- 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE  
1892 Rådhuset  
C.R. Rosenberg's arkitekturbyrå, Helsingfors.
- 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR  
Fr.o.m. 1968 ändringar inomhus, vilka inte väsentligt  
har ändrat på den ursprungliga rumsindelningen.
- 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE  
I Arkitektoniskt värdefull byggnad.
- 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN  
Belägen vid torget bakom en liten park. Byggnaden och  
parken bildar en enhetlig helhet.
- 5 STADSPLANESITUATION  
Stadsplanen från 1970. Stadshuset och parken beaktade  
i planen, men ingen bestämmelse om bevarande ingår.
- 6 REKOMMENDATION  
Bör bevaras jämte parken.

## KVARTER 35, TOMT 2

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1908 bostadsbyggnad vid gatan och uthusbyggnad på bakre delen av tomten, jugendmotiv. Artur Kullman.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1911 bostadsbyggnaden förlängd i sydöstra gaveln, J. Kullman.  
1967-68 ändrad till kansliutrymmen.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Bildar inte tillsammans med någon annan gammal byggnad en betydande helhet.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1970. Kvartersområde för kommunaltekniska byggnader, där en uppbevaringsplats för 500 bilar får byggas. En realisering av planen förutsätter rivning av den nuvarande byggnaden.

## 6 REKOMMENDATION

Bevarande inte nödvändigt p.g.a. kuluturhistoriska eller stadsbildsmässiga skäl.

## KVARTER 36, TOMT 2

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1891 bostadsbyggnad vid gatan, nyrenässans (uthusbyggnad från 1915). Aksel A. Karells.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

Byggnaden har förlängts i sydöstra ändan 1908, frontoner (J. och A. Kullman) samt i nordvästra gaveln med en tambur 1911. 1950-talets slut bostäder ändrade till affärsutrymmen varvid fönster förstörats och dörrar byggts från gatan.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Kvarter 36 har bevarat sin empirestil så när som på en tomt.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Bevarande främsta målet. På den bakre delen av tomten kan en ny byggnad byggas som passar in i miljön.

## KVARTER 36, TOMT 3

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1897 bostadsbyggnad vid Alexandersgatan. J.E. Johansson.  
1910 bostadsbyggnad försedd med källare vid Fredsgatan.  
J.E. Johansson.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1951 byggnaden vid Alexandersgatan förlängd, bostadsutrymmen  
också på vinden (fönster under takfoten). Uthusbyggnaden  
riven på 1950- eller 1960-talet.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Utgör en del av den enhetliga gatufasaden vid Alexanders-  
gatan.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till  
slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Bevarande främsta målet. På den bakre delen av tomten  
kan en ny byggnad som passar in i miljön placeras.

## KVARTER 36, TOMT 4

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1853 bostadsbyggnad vid Stadshusgatan från gatuhörnet, bostadsbyggnad vid Brunnsgatan, empirestil samt uthusbyggnad mot tomt 5. G. Westerberg.  
1910 affärs- bostadsbyggnad vid Stadshusgatan (en våning tegel, den andra trä; resandehem) J.E. Johansson.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

Stommen breddad på huset vid Brunnsgatan, uthusbyggnaden har delvis fått tegelväggar, bostad 1907. 1923 stommen på byggnaden vid Brunnsgatan breddad på nytt, i gatufasaden gavelmotiv, ändringar i fönster en omändrad T-modell, J. Kullman.  
1954 ändringar i fönster i affärsvåningen på den nyare byggnaden vid Stadshusgatan.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

En del av vyn vid Stadsparken och den enhetliga helheten vid Brunnsgatan.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Bör i första hand bevaras. På uthusbyggnadernas plats kan tilläggsbyggnadsyta anvisas. De nya byggnaderna bör passa in i miljön.

## KVARTER 36, TOMT 5

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1893 en större och en mindre bostadsbyggnad vid Brunnsgatan, nyrenässans, uthusbyggnad på bakre delen av tomten. J. Kullman.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

- i arkivet finns inga ritningar över ändringar.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Utgör en del av Brunnsgatans enhetliga helhet.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av år 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Bör i första hand bevaras. Tilläggsbyggnadsrätt på tomten. Den nya bebyggelsen bör passa in i miljön.

## KVARTER 36, TOMT 6

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1897 bostadsbyggnad vid Brunnsgatan, nyrenässans och uthusbyggnad på bakre delen av tomten. J. Westerlund.  
1901 bostadsbyggnad i 2 våningar (1 våning tegel) vid Brunnsgatan från korsningen, nyrenässans. J. Kullman.  
1902 bostadsbyggnad i en våning vid Alexandersgatan, nyrenässans. J. Kullman.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

En förlängning i tegel byggd i vardera ändan av uthusbyggnaden 1901.  
1952 brann hörnbyggnaden, den i tegel i en våning lämnades kvar.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Utgör en del av den enhetliga gatufasaden vid Brunnsgatan och Alexandersgatan.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

De hela byggnaderna bör i första hand bevaras, i korsningen en ny byggnad som passar in i miljön. På uthusbyggnadens plats kan mera byggnadsrätt anvisas.

**KVARTER 37, TOMT 1****1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE**

Antagligen byggt på 1880-talet ( ritningar icke förvarade)

**2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR**

1979 ändrat till daghem.

**3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE**

III Märklig byggnad, som är en typisk företrädare för sin tid

**4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN**

En del av den enhetliga miljön i utkanten av Stadsparken och Brunnsgatan.

**5 STADSPLANESITUATION**

Stadsplan år 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till utgången av år 1984.

**6 REKOMMENDATION**

Främsta målet att bevara.

## KVARTER 37, TOMT 2

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1896 bostadsbyggnad vid Brunnsgatan (nyrenässans, uthusbyggnaden samt bagarstugan är från år 1891.

Aksel A. Karell. I hörnet mot tomt 1 tvättstuga från 1902 (J. Kullman)

1905 brunnsbyggnad på gården i tegel och korsvirke (J. Kullman).

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1910 en del av uthusbyggnaden omändrad till bostad, brunns-  
huset förlängt. 1913 dörr från gatan.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Hör till den enhetliga miljön på Brunnsgatan.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till  
slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Bevarande främsta målet. Kan av trängande skäl ersättas  
med en ny byggnad som passar in i miljön. På tomten kan  
tilläggsbyggnadsrätt anvisas.

## KVARTER 37, TOMT 3

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1911 en bostadsbyggnad av trä med början från korsningen mot Brunnsgatan, dekorationsmotiv som påminner om jugendstil, två ingångar från Brunnsgatan, en ingång från gatuhörnet, utebyggnad på tomtens bakre del.  
J. Kullman.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1912 bostadsbyggnaden förlängd längs med Brunnsgatan, hörningång, en vinkel till utebyggnaden fortsättning på bakugnen. J. Kullman.  
1916 tamburer och en tilläggsbyggnad av tegel i utebyggnaden mot tomt 2. J. Kullman. 1934 en ingång från gaveln från Aleksandersgatan, ett fönster på hörndörrens plats. (J. Kullman).  
1957 ett bageri i gårdsbyggnaden.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, som är en typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Hör till den enhetliga gatufasaden av Brunnsgatan och Aleksandersgatan.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan år 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till utgången av år 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Främsta målet att bevara bostads- butiksbyggnaden.  
Tilläggsbyggnadsrätt kan anvisas för tomten.

## KVARTER 37, TOMT 4

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1916 verkstadsbyggnad i tegel i 2 våningar vid gränsen till tomt 1. Oscar Lundell. 1928 vid gränsen mot tomt 5 garagebyggnad i tegel.  
1945 bostadsbyggnad i 2 våningar vid Stadshusgatan.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

Bostadsbyggnad 1960 bostäder på vinden, 1968 ändringar i bostäder och fasader.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märkelig byggnad, typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Utgör en del av den enhetliga miljön vid Stadsparken. I hörnet av Stadshusgatan och Linnankoskigatan en öppning som kräver en byggnadsmassa.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Fabriksbyggnaden: Främsta målet bevarande. Bostadsbyggnaden är inte värdefull. På tomten byggnadsrätt vid Linnankoskigatan för en byggnad som passar in i miljön.

## KVARTER 37, TOMTERNA 5 OCH 6

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1902 fabriksbyggnad av tegel (leksakerfabrik) på tomt 6.  
Yrjö Sadenius.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1912 ändrad till skola (naisopisto), fasaderna ändrats märkbart,  
J. Kullman. På tomt 5 byggts en utvidgning år 1963.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märkbar byggnad, som är en typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Hör samman med Alexandersgatans gamla gatufasad.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan år 1960; tomt för allmänna byggnader. Av arealen får  
5/12 användas för byggande, byggnadsförbud till slutet av år 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Den gamla delen bör i främsta hand bevaras.

## KVARTER 38, TOMT 1

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

Bostadsbyggnad vid Linnankoskigatan samt en del av uthusbyggnaden från 1800-talet. 1916 bostadsbyggnad i 2 våningar (1 vån. tegel, 2 trä) vid Stadshusgatan (J.V. Rinne).

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1930 bostadsrum på vinden i den nordöstra ändan av bostadsbyggnaden i 2 vån.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Utgör en del av den enhetliga miljön på Linnankoskigatan. Gatuhörnet öppet, avvikande från praxis vid byggnadstiden.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Målet i främsta rummet att bevara. Vid Linnankoskigatan och på bakre delen av tomten kan byggnadsrätt anvisas för en ny byggnad som passar in i miljön.

## KVARTER 38, TOMT 2

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1882 bostadsbyggnad i trä vid Linnankoskigatan, bagarstuga, gavel mot gatan, samt en uthusbyggnad på bakre delen av tomten.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

1887 tambur i den nordvästra ändan av huvudbyggnaden, nyrenässansfodring. Bagarstugan förlängd 1937 med ca 3,5 m. 1953 och 1956 en bostadsbyggnad i 2 våningar i stället för uthusbyggnaden.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.  
(de gamla byggnaderna)

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Utgör en del av den enhetliga gatufasaden vid Linnankoskigatan.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Det främsta målet i fråga om de gamla byggnaderna bevarande. Kan ersättas, och på bakre delen av tomten bygga en ny byggnad som passar in i miljön.

## KVARTER 38, TOMT 3

Byggnaderna rivna.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

Tomten hör omedelbart ihop med den enhetliga stadsbilden på Linnankoskigatan som börjar vid Stadsparken.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan från 1911, byggnadsordning, byggnadsförbud till slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

I fråga om de nya byggnader som byggs på tomten och placeringen av dem bör man speciellt beakta den enhetliga gamla gatumiljön på Linnankoskigatan.

## KVARTER 38, TOMT 5

- 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE  
1938 barnhem (källarvån. + 1 vån.) Anna-Liisa Stigell.
- 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR  
1962 personalutrymmen på vinden.
- 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE  
III Märklig byggnad, typisk företrädare för sin tid.
- 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN  
Avvikande från de närbelägna byggnaderna inte fast i gatulinjen.
- 5 STADSPLANESITUATION  
Stadsplan från 1930, byggnadsförbud till slutet av 1984.
- 6 REKOMMENDATION  
Tilläggsbebyggelse på tomten. Man bör försöka avgränsa gatulinjen bättre.

**KVARTER 38, TOMT 6****1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE**

1931 bostadsbyggnad i 2 våningar av tegel, nyklassisk, i byggnaden en rund trappuppgång. V.J. Heino.

**2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR**

1941 en bostad i gårdsbyggnaden.

**3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE**

III Märkbar byggnad, som är en typisk företrädare för sin tid.

**4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN**

På en synlig plats i gatuhörnet invid sportplanen.

**5 STADSPLANESITUATION**

Stadsplan år 1930, byggnadsförbud till slutet av år 1984.

**6 REKOMMENDATION**

Målet i främsta hand att bevara. Tilläggsbyggnad som passar in i miljön vid gränsen av tomt 5.

## KVARTER 38, TOMT 7

## 1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE

1928 idrottsförening Akilles' hus. Alfr. Lönnqvist.

## 2 FÖRETAGNA ÄNDRINGAR

Inga märkliga förändringar.

## 3 BYGGNADERNAS KULTURHISTORISKA VÄRDE

III Märkbar byggnad, som är en typisk företrädare för sin tid.

## 4 BYGGNADENS PLATS I STADSBILDEN

På en synlig plats invid sportplanen.

## 5 STADSPLANESITUATION

Stadsplan år 1930, byggnadsförbud till slutet av 1984.

## 6 REKOMMENDATION

Lokalt märkbar, målet i främsta hand att bevara.  
Tilläggsbyggnadsrätt kan anvisas på bakre delen av tomten.

**KVARTER 32 B, TOMTERNA 1, 2, 3, 4 och 5****1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE**

1941 Puutalos typhus Metsäkoto II (1, 2, 4 och 5).  
1942 tomt 3: Krigarbyns bastu, senare ändrad till bostad.

**5 STADSPLANESITUATION**

Stadsplan från 1941, byggnadsförbud till slutet av 1984.

**KVARTER 38, TOMTERNA 8, 9 och 10****1 BYGGNADSÅR, STIL, PLANERARE**

1943-45 byggts byggnader som hör till Krigarbyn.

**5 STADSPLANESITUATION**

Stadsplan från 1942, byggnadsförbud till slutet av 1984.

Ovan nämnda byggnaders kulturhistoriska värde ringa.